KULTURNE RUTE VIJEĆA EUROPE

“Kulturne rute Vijeća Europe”

Tatjana Horvatić
Ministarstvo kulture i medija, predstavnica Hrvatske u Proširenom parcijalnom sporazumu o Kulturnim rutama Vijeća Europe i članica Upravnog odbora Proširenog djelomičnog sporazuma o Kulturnim rutama Vijeća Europe

Program “Kulturne rute Vijeća Europe” jedna je od najinovativnijih inicijativa koju je Vijeće Europe pokrenulo 1987. godine kako bi pojačalo vidljivost zajedničke europske bogate i raznolike kulturne baštine te omogućilo bolje razumijevanje europskog kulturnog identiteta izvan političkih i ideoloških podjela.

Vijeće Europe definira kulturne rute kao “projekt suradnje u područjima kulturnog nasljeđa edukativnog karaktera i turizma, koji je usmjeren na razvoj i promociju itinerara ili niza itinerara utemeljenih u povijesnoj ruti, kulturnom konceptu, liku ili fenomenu od transnacionalne važnosti i značenja za razumijevanje i poštivanje zajedničkih europskih vrijednosti”.

Kulturne rute u svom djelovanju podržavaju temeljna načela Vijeća Europe: ljudska prava, demokraciju, kulturnu raznolikost i interkulturni dijalog. U svom djelovanju program je prošao nekoliko ključnih razvojnih faza, među kojima je donošenje temeljnog dokumenta **Deklaracije iz Santiaga de Compostela** 1987., osnivanje **Europskog instituta za kulturne rute** 1998. i uspostavljanje **Proširenog djelomičnog sporazuma o Kulturnim rutama Vijeća Europe** 2010. godine.

Institut je osnovan kao institucionalna podrška i agencija za Kulturne rute Vijeća Europe koja provodi program i certificiranje,

odnosno pregledava prijave, prati aktivnosti na terenu, koordinira i pruža tehničku pomoć mrežama ruta, pruža informacije i savjete za osnivanje ruta, uspostavlja bazu podataka, koordinira mrežu sveučilišta, a ujedno je odgovoran za kontinuitet programa. Od 2020. godine Institut organizira posebnu edukaciju za podnositelje zahtjeva za certificiranje ruta. Sjedište Instituta nalazi se u nekadašnjem benediktinskom samostanu Neumünster u Luksemburgu, danas Centru kulturne razmjene.

Luksemburg, Europski institut za kulturne rute.

Kako bi se programu pružila politička i financijska potpora te osigurala bolja suradnja između država članica, Odbor ministara Vijeća Europe uspostavio je 2010. godine Prošireni djelomični sporazum o kulturnim rutama Vijeća Europe. Od svojih početnih 14 članova osnivača, Sporazum sustavno raste, pa danas broji 41 državu članicu. Republika Hrvatska je prepoznala potencijal ovoga programa u razvoju gospodarskog i turističkog korištenja kulturne baštine, kao i potrebu povezivanja s ostalim europskim državama u ovom području i Sporazumu je pristupila 2016. godine.

Prošireni djelomični sporazum o kulturnim rutama odlučuje o strategiji programa i dodjeli certifikata Kulturna ruta Vijeća Europe, a za provedbu je zadužen Upravni odbor, sastavljen od predstavnika država članica sporazuma koje imenuju ministarstva zadužena za kulturu ili turizam. Pravo glasa u odlučivanju o dodjeli ili produživanju certifikata ima samo jedan predstavnik po državi.

Svake godine Prošireni djelomični sporazum o kulturnim rutama Vijeća Europe dodjeljuje certifikat Kulturna ruta Vijeća Europe podnositeljima zahtjeva koji ispunjavaju kriterije navedene u Rezoluciji Odbora ministara Vijeća, a svakih pet godina certificiranim kulturnim rutama provjerava se kvaliteta provođenja programa i aktivnosti, odnosno odobrava produljenje certifikata ili se on ukida.

Da bi kulturna ruta dobila taj prestižni certifikat, prijedlog mora biti usklađen s kriterijima koji se odnose na **temu, područje djelovanja i umrežavanje.**

Predložena ruta prije svega mora predstaviti europske vrijednosti zajedničke za najmanje tri europske države. Nadalje, mora biti rezultat istraživanja skupine multidisciplinarnih stručnjaka iz različitih regija Europe, treba ilustrirati europsko pamćenje, povijest i baštinu te pridonijeti tumačenju raznolikosti današnje Europe. Također, mora biti pogodna za kulturnu i obrazovnu razmjenu za mlade, razvijati inovativne projekte na području kulturnog turizma i održivog kulturnog razvoja te biti podložna za razvoj turističkih proizvoda u partnerstvu s turističkim agencijama usmjerenim prema različitoj publici.

U prioritetnim područjima djelovanja projekti moraju biti temeljeni na teorijskom i praktičnom istraživanju i interdisciplinarnoj analizi,

moraju objasniti povijesni značaj i sličnosti u različitim regijama Europe. Projekti moraju uzeti u obzir baštinu etničkih ili društvenih manjina u Europi te podizati svijest o važnosti zaštite baštine, promicati razmjenu među mladima iz različitih društvenih sredina i regija Europe. Predložene rute također moraju poticati umjetničke aktivnosti koje povezuju baštinu sa suvremenom kulturom i primjenjivati inovativne prakse. Između ostaloga, projekt mora promicati dijalog između urbanih i ruralnih kultura, razvijenih i ugroženih područja, većine i manjine, domaćih i useljeničkih kultura.

Kulturne rute formiraju multidisciplinarnu mrežu više država članica Vijeća Europe, stoga je važno da projekt bude razrađen prema istraživanjima teme koju su prihvatili različiti partneri i da projekt djeluje demokratski. Preporučuje se da nositelj projekta ima pravni status udruge registrirane u državi članici Vijeća Europe najmanje dvije godine prije podnošenja prijave.

Stvaranje kulturne rute složen je projekt koji uključuje mnoge sudionike, a polazi od interesa lokalnih vlasti, muzeja, institucija ili udruga, preko uspostave znanstvenog odbora i mreže partnera, predaje projekta do ocjenjivanja kvalitete i usklađenost s kriterijima. Proces završava dodjelom certifikata, o čemu odlučuje Upravni odbor Proširenog djelomičnog sporazuma o Kulturnim rutama Vijeća Europe na sjednicama koje se u Luksemburgu održavaju jednom godišnje. Dobiti oznaku i certifikat Kulturna ruta Vijeća Europe dokaz je da se radi o programu iznimne kvalitete i izvrsnosti.

"Kulturne rute Vijeća Europe" posvećene su različitim temama, od vjerske baštine (Ruta cistercitskih opatija, Ruta putovima sv. Olafa, Ruta sv. Martina), arheologije (Europska ruta megalitske kulture, Ruta prethistorijske umjetnosti u kamenu, Ruta željeznog doba Podunavlja), umjetnosti i arhitekture (Ruta impresionizma, *Ruta art nouveau,* Ruta Alvara Alta), krajolika i rukotvorstva (Ruta keramike, Ruta *transhumance*), do povijesti i civilizacije (Via Habsburg, Vikinška ruta, Destinacija Napoleon).

Sjednica Upravnog odbora Proširenoga djelomičnog sporazuma o Kulturnim rutama Vijeća Europe

Ilustrirajući bogatstvo kulturne baštine Europe, rute otkrivaju mnoge aspekte europske povijesti te ujedno promiču europske temeljne vrijednosti. Stoga pravni okvir programa čine konvencije i dokumenti Vijeća Europe i UNESCO-a, među kojima su Europska kulturna konvencija, Konvencija o europskim krajobrazima, Konvencija o zaštiti europske graditeljske baštine, Europska konvencija o zaštiti arheološke baštine, Okvirna konvencija Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo, Konvencija o zaštiti graditeljske baštine Europe, Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine, Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine itd. Pridržavajući se odredbi tih dokumenata, projekti kulturnih ruta izravno provode

očuvanje, revitalizaciju i promicanje kulturne baštine te utječu na njezino ispravno korištenje, pri čemu nemalu ulogu ima odgovorno korištenje u turističke svrhe. U kontekstu znatnog rasta turizma u Europi, osobito u Hrvatskoj, kulturne rute mogu biti alat za održivi turizam i spori turizam. Rezolucija o uspostavi Proširenog djelomičnog sporazuma o Kulturnim rutama u velikoj je mjeri u skladu s definicijom Svjetske turističke organizacije o održivom turizmu, stoga projekti moraju biti usmjereni na održivost. To se osobito očituje u razvijanju kulturnih ruta na područjima koja nisu uključena u uobičajene, eksponirane turističke itinerare i ture, zbog čega one mogu pozitivno utjecati na razvoj lokalnog gospodarstva i ekonomske dobiti za stanovnike. Osim što projekt pridonosi upoznavanju baštine manje poznatih europskih regija, on promiče važnost lokalne zajednice, recepciju lokalnog znanja i vještina, prepoznavanje kulturnog identiteta određenog područja, povezivanje stanovništva i turista te ojačava manje sredine, koje postaju dio zajedničkog kulturno-turističkog proizvoda. U skladu s relevantnim konvencijama svaki projekt kulturnih ruta provodi aktivnosti kojima se kulturna i prirodna baština koristi održivo, bez ugrožavanja, kako bi ostala resurs sadašnjim i budućim generacijama.

Od 2017. godine Tajništvo Proširenog djelomičnog sporazuma odabire primjere najboljih praksi u provedbi programa, i to u pet područja djelovanja: suradnji u istraživanju i razvoju; promicanju europskog sjećanja, povijesti i baštine; kulturnoj i obrazovnoj razmjeni za mlade Europljane; suvremenoj kulturnoj i umjetničkoj praksi; kulturnom turizmu i održivom razvoju. Godine 2021. brošura "Kulturne rute Vijeća Europe u Republici Hrvatskoj", koju je izdalo Ministarstvo kulture i medija, uvrštena je u popis najboljih praksi.

Dodatni poticaj u razvoju programa Europski institut za kulturne rute dao je pokretanjem koordinacije Mreže sveučilišta za studije kulturnih ruta. Radi se o mreži sveučilišta čiji studijski

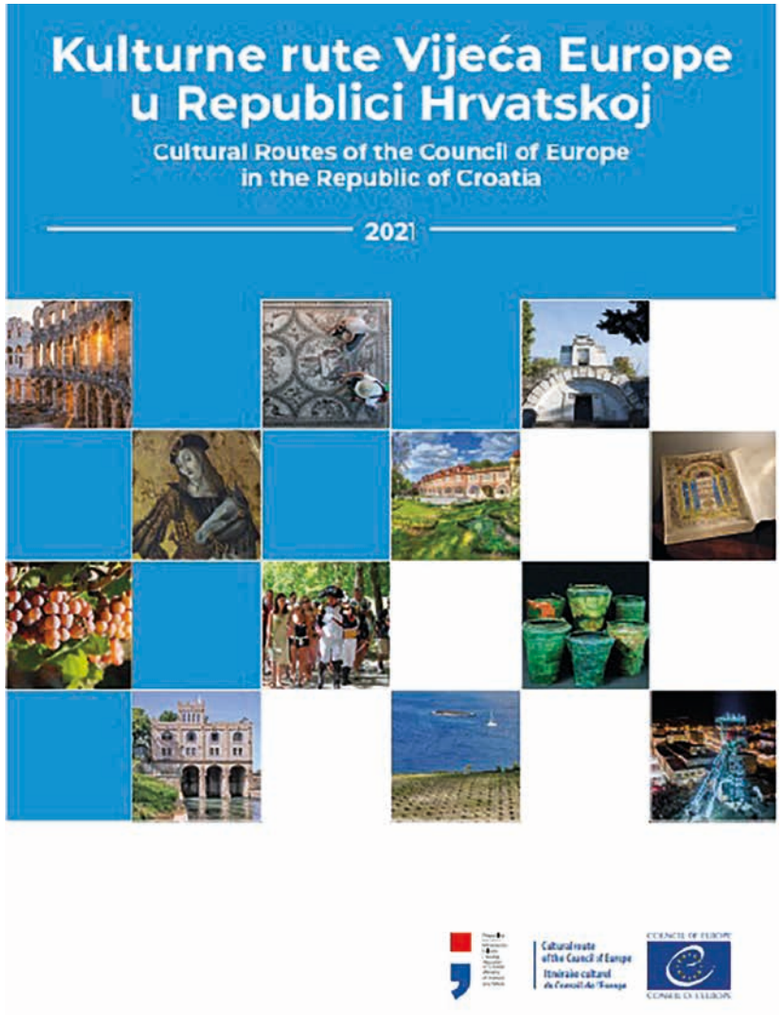

programi pokrivaju područja baštine, upravljanja kulturnom baštinom, upravljanja kulturnim rutama, interpretacije baštine, urbane prekvalifikacije, turizma, kulturnog turizma, ekonomije turizma, geografije turizma, sociologije i etnologije. Mreža je s

radom započela 2012. godine kako bi olakšala razmjenu između programa, sveučilišta i certificiranih kulturnih ruta. Studenti se potiču na akademsko istraživanje ove i srodnih tema time što mreža daje mogućnost razmjene studenata i istraživača te odrađivanja stručne prakse u Europskom institutu za kulturne rute. Dosad je 26 sveučilišta i istraživačkih centara učlanjeno u mrežu unutar koje se nalazi i Sveučilište Juraj Dobrila u Puli, gdje su na prvoj godini diplomskog studija kulturne rute dio obaveznog kolegija Upravljanje kulturnom baštinom, koji pohađa u prosjeku 20 do 30 studenata godišnje, dok na trećoj godini izborni kolegij i modul o rutama sluša dvadesetak studenata preddiplomskog studija. Dosad je desetak diplomskih radova studenata toga sveučilišta napisano o kulturnim rutama u Hrvatskoj, a u okviru nastave studenti provode istraživanja koja predstavljaju u zbornicima tematskih konferencija.

U nizu djelatnosti kojima Europski institut za kulturne rute potiče rad na poboljšanju i širenju programa je i donošenje Dokumenta o mapiranju kulturnih ruta. Cilj dokumenta je utvrđivanje trenutačnog stanja kulturnih ruta na nacionalnoj razini, potencijal za proširenje postojećih ruta, kao i pokretanje novih u državi članici Proširenog djelomičnog sporazuma. Dokument također donosi podatke o zakonodavstvu i politikama vezanima uz kulturnu baštinu, podatke o aktivnostima ruta u posljednje tri godine te završne preporuke za daljnje provođenje programa u državni članici. Mogućnost izrade tog dokumenta pokrenulo je Tajništvo sporazuma 2018. godine, a od 41 države članice dosad je dokument izrađen za Armeniju, Crnu Goru, Poljsku, Tursku, Gruziju, Grčku te Bosnu i Hercegovinu. Ministarstvo kulture i medija pokrenulo je izradu dokumenta za Republiku Hrvatsku 2024. godine.

Administrativnu ulogu u provođenju programa u Hrvatskoj imaju Ministarstvo kulture i medija i Ministarstvo turizma i sporta.

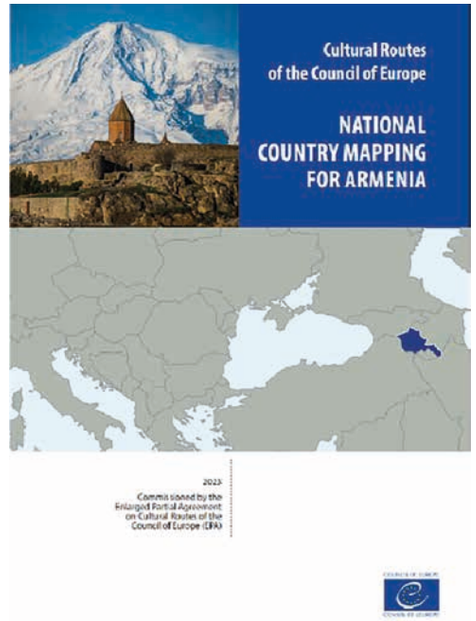

Dokument o mapiranju Kulturnih ruta Vijeća Europe, Armenija.

Primarni postupci koji se odnose na konzultacije i donošenje preporuka za nova učlanjenja, povezivanje budućih partnera i članova, provode se kontinuirano u Ministarstvu kulturne i medija. U Ministarstvu se također održavaju godišnji koordinacijski sastanci na kojima se okupljaju predstavnici kulturnih ruta u Hrvatskoj i predstavnici Ministarstva turizma i sporta. Sastanci se održavaju s ciljem boljeg umrežavanja svih sudionika i članova programa, a prezentiraju se provedene aktivnosti pojedinih ruta, podaci o novim članovima, planovi, izmjenjuju iskustva. Predstavnici ruta i nacionalni koordinatori obavještavaju se o novostima i promjenama u postojećim procedurama, mogućnostima uključivanja u projekte međunarodne suradnje, ali i o obavezama koje članovi imaju u provođenju i afirmaciji programa.Kako bi program bio vidljiviji u medijskom prostoru,

Ministarstvo kulture i medija, Koordinacijski sastanak predstavnika kulturnih ruta.

Ministarstvo kulture i medija na svojim mrežnim stranicama objavljuje sve informacije vezane uz kulturne rute u Hrvatskoj, a 2020. godine u suradnji s Europskim institutom za Kulturne rute Vijeća Europe i predstavnicima ruta u Hrvatskoj izdalo je brošuru kojom je predstavilo program i rute koje prolaze Hrvatskom. Zbog velikog interesa, ali i znatnog povećanja novih članova u Hrvatskoj, već 2021. godine izdana je nova, dopunjena brošura. Također je postavljeno nekoliko izložbi o rutama u okviru konferencija i projekta (Galerija Arheološkog muzeja u Zagrebu i Mađarski kulturni centar Zagreb, izložbe u okviru EU Interreg projekta Virtualni arheološki krajolici Podunavlja; Sajam kulture građenja i održivog razvoja Arhibau, Arena u Zagrebu; Poreč, izložba u okviru Godišnje skupštine Feničanske

Galerija Arheološkog muzeja u Zagrebu, izložba.

Poreč, Skupština Feničanske rute, izložba.

rute, itd.).Bogatstvo kulturne baštine, zainteresiranost i želja da se ona prezentira i koristi na ispravan način u Hrvatskoj izražavaju se u velikom broju certificiranih kulturnih ruta koje Hrvatskom prolaze. Otkad je Vijeće Europe 1987. godine predložilo prvu kulturnu rutu Hodočasnički put Santiago de Compostela, do danas je certificirano 48 kulturnih ruta Vijeća Europe, a 21 trenutno prolazi Republikom Hrvatskom.

Feničanska ruta certificirana je 2003. godine, a Hrvatska je postala članicom 2018. godine i do danas broji 7 članova. Feničanska ruta je mreža velikih nautičkih putova kojom su se drevne mediteranske civilizacije koristile još od 12. st. pr. Kr. kao glavnom trgovinskom i kulturnom komunikacijom na Sredozemnome moru. Tim su putovima Feničani potaknuli razvoj velike civilizacije koja je pridonijela stvaranju mediteranske kulturne zajednice. Program se provodi u 13 država članica rute i na 3 različita kontinenta putem međukulturnog dijaloga s ciljem održivog, odgovornog i kreativnog razvoja ovoga područja. Feničanska ruta međunarodna je konfederacija koja uključuje više od 10 teritorijalnih i tematskih mreža koje surađuju u razvoju novih modela za promicanje prirodne, materijalne i nematerijalne kulturne baštine.

Europska ruta židovskog nasljeđa dobila je certifikat 2004. godine i danas prolazi kroz 24 države. Rutom upravlja Europska udruga za konzervaciju i promociju židovske kulture i baštine sa sjedištem u Luksemburgu, a u Hrvatskoj je predstavnik rute Koordinacija židovskih općina u Zagrebu. Osnovni cilj u provedbi projekta je prepoznavanje doprinosa židovske tradicije u izgradnji kulturne raznolikosti kroz intenzivan interkulturalni dijalog. Kulturna ruta obuhvaća značajne točke koje obilježavaju židovsku baštinu te ujedno prezentiraju trajan i jedinstven doprinos koji je židovski narod ostavio i ostavlja u razvoju europske civilizacije. U rutu su uključeni arhivi i knjižnice, muzeji i galerije, povijesne sinagoge i

groblja, spomenici i spomen-obilježja, ali i mnoga nematerijalna kulturna dobra vezana uz židovsku kulturu. Itinerar također pruža opsežne informacije o događanjima u sklopu kojih se organiziraju promocije, prezentacije i proslave, kao što su Europski dani židovske kulture ili npr. Dani židovske kulture.

Ruta sv. Martina, pokrenuta u Francuskoj, certifikat je dobila 2005. godine, a otkad je Kulturni centar sv. Martina iz Zagreba postao članom, Hrvatska se priključila broju od 12 država kojima ruta prolazi. Ruta oživljava europski put povezan sa svečevim životom i kultom, ali i sve lokalitete koji su mu posvećeni i koji pronose živu martinsku tradiciju, čime provodi osnovno poslanje programa – revitalizaciju lokalnih kulturnih identiteta. Ističe se projekt postavljanja stopa sv. Martina na sakralne građevine, kojim se formira svojevrsni kulturno-turistički itinerar, potičući istraživanje, očuvanje i promicanje ove značajne materijalne i nematerijalne kulturne baštine.

Ruta maslinovog drveta s ishodištem u grčkom gradu Kalamata certificirana je 2005. godine i vrlo je brzo postala mreža 15 država, među kojima je i Hrvatska, koja diljem jadranske obale okuplja iznimno velik broj članova. Projekt kroz događanja, seminare, informativne kampanje, istraživanja i dokumentiranje kulture i tradicija vezanih uz maslinovo drvo potiče održivi razvoj Mediterana i mediteranske prehrane, koju je kao svjetsku nematerijalnu kulturnu baštinu prepoznao i UNESCO, koji je rutu 2003. godine imenovao Međunarodnom kulturnom rutom međukulturnog dijaloga i održivog razvoja.

Vinska ruta, koju je 2009. godine certificiralo Vijeće Europe, od 2019. godine prisutna je u Republici Hrvatskoj s glavnim predstavnikom, Hrvatskom udrugom za turizam i ruralni razvoj Klub članova Selo. Tema vina danas je inspiracija za otkrivanje novih te-

ritorija, proizvođača, nacionalnih kuhinja, običaja, navika i manifestacija te je s vremenom postala jedan od ključnih motiva dolaska turista. Vinski turizam u potpunosti podržava koncept programa Kulturnih ruta Vijeća Europe jer može biti pokretač održivoga ruralnog razvoja, a posjećivanjem područja gdje se uzgaja vinova loza i organizira konzumacija vina posjetitelj stupa u neposredni kontakt s kulturom domaćina, razmjenjuje pozitivna iskustva s ljudima, upoznaje kulturne atrakcije i ukupne vrijednosti područja.

Europska ruta groblja je 2010. godine uvrštena u program Europske kulturne rute Vijeća Europe, a u Hrvatskoj danas okuplja znamenita povijesna groblja, kao što su Mirogoj u Zagrebu, Kozala u Rijeci, Dubovac u Karlovcu, Gradsko groblje Varaždin, Boninovo u Dubrovniku, Gradsko groblje Zadar. Kulturnom rutom upravlja Udruženje europskih značajnih groblja iz Maribora, čija je glavna misija promicanje i podizanje svijesti o važnosti i vrijednosti značajnih europskih groblja kao mjesta koja odražavaju povijesni, kulturni, društveni, arhitektonski i umjetnički razvoj cijele Europe. Aktivnosti rute usmjerene su prije svega turističkom promicanju groblja, kroz organizirane obilaske, priredbe, izložbe i ostale promidžbene aktivnosti, ali i istraživanja i znanstveni doprinos znanju o toj vrsti baštine. Danas udruženje povezuje oko 200 značajnih groblja u 22 europske države.

Ruta povijesnih termalnih gradova dobila je certifikat 2010. godine, a Hrvatska je u ruti zastupljena u Daruvaru, Lipiku i Varaždinskim toplicama. Rutom upravlja Udruga europskih povijesnih toplica sa sjedištem u belgijskom gradu Spa. Ruta povezuje europske gradove koji čuvaju jedinstvene karakteristike arhitekture i namjene svojih povijesnih kupališnih lječilišta te razvijaju zdravstveni turizam. Toplice su bile mjesta na kojima su se pripadnici svih slojeva društva mogli družiti, razmjenjivati ideje uz pravila koja su jamčila civilizirano postu-

panje. Zbog toga toplice imaju glavnu ulogu u poticanju mira, suradnje i kreativnosti, zaštiti izgrađenog i prirodnog okruženja te promicanju održivog kulturnog razvoja. Projekt provodi aktivnosti putem festivala, umjetničkih i kreativnih događanja u kojima posjetitelji mogu aktivno uživati u dobrobitima i koristima termalnih voda.

Kulturna ruta ATRIUM – arhitektura totalitarnih režima 20. st. pokrenuta u Italiji, certificirana 2014. godine, posvećena je disonantnoj temi nasljeđa totalitarnih režima. Program rute potiče istraživanje, valoriziranje i ispravno prezentiranje te jasnije sagledavanje arhitekture nastale u vrijeme totalitarnih režima u gradovima 6 država članica, među kojima je Hrvatska zastupljena u Raši, Labinu i Ublima. Projektom se želi osnažiti identitet Europe u njezinom jedinstvu i raznolikosti, a istraživanjem socioloških, ideoloških i geografskih kompleksnosti povijesti tih režima kroz prizmu arhitekture i urbanizma poticati promicanje ljudskih prava i demokracije.

Ruta rimskih careva i dunavska vinska ruta certificirana 2015. godine proteže se kroz 10 zemalja i obuhvaća desetke arheoloških lokaliteta značajnih za razdoblje carskoga Rima, vezanih uz živote 17 rimskih careva. Ruta uključuje regije u kojima je vino uvedeno u rimsko doba, a koje i danas nastavljaju tradiciju proizvodnje vina. Kao ključna podtema, vino se povezuje s uvođenjem rimske kulture i društvenih običaja u podunavskoj regiji. Ruta povezuje arheološka nalazišta i njihove jedinstvene spomenike s djelovanjem rimskih careva te ujedno pokazuje kako se antička rimska kultura proširila preko granica Carstva te duž rimske Dunavske granice otkriva prirodne ljepote rijeke i njezina skrivena povijesna i arheološka blaga, od kojih su mnoga izvan utabanih putova. U Hrvatskoj se ruta proteže područjem Iloka, Osijeka, Siska i Metkovića.

Destinaciju Napoleon osmislila je i njome upravlja Europska federacija napoleonskih gradova koju je 2004. godine osnovao Charles Bonaparte uz inicijativu gradova koji su htjeli obogatiti svoju napoleonsku baštinu interpretiranjem i postavljanjem na adekvatno mjesto u razumijevanju povijesti. Ruta je certifikat dobila je 2015. godine, a iste se godine priključila i Hrvatska s prvim članom, gradom Orebićem, kojem se do danas priključilo još 5 članova – Milna, Slunj, Petrinja, Klis i Mali Lošinj. Poslanje rute je ujediniti europska područja oko oznake Destinacija Napoleon s ciljem veće vidljivosti, kao i veće čitljivosti odredišta, nudeći cjeloviti proizvod koji ističe njegove atraktivnosti: kulturnu i prirodnu baštinu odredišta, aktivnosti dostupne u slobodno vrijeme, kulturna i poslovna događanja, smještaj i gastronomiju.

Ruta impresionizma od 2018. godine, kada je certificirana, povezuje mjesta u kojima su živjeli ili na bilo koji način s njima bili povezani slikari impresionisti 19. i 20. stoljeća. Mjesta uključuju njihove izvore inspiracije, ali i muzeje i institucije u kojima su njihova djela izložena. Godine 2019. grad Ozalj pridružio se toj ruti kao rodno mjesto jedne od najznačajnijih hrvatskih impresionističkih slikarica, akvarelistice Slave Raškaj (1877. – 1906.). Grad čuva značajan dio njezina opusa i veliku pažnju posvećuje razvoju atraktivnih tematskih turističkih ruta i prezentaciji njezina djela. Prirodne ljepote lokacija na kojima je slikarica stvarala, koje su još uvijek izvor inspiracije mnogim današnjim umjetnicima, česta su odredišta mnogih posjetitelja, čime se slavi, veliča, ali i čuva krajolik kojem su impresionisti pridavali iznimno značenje.

Europska ruta industrijskog nasljeđa na popisu je certificiranih ruta od 2019. godine. S 28 država kojima prolazi, ruta je jedna od najraširenijih među kulturnim rutama Vijeća Europe. Programom rute istražuje se povijest industrijalizacije Europe kao iznimno bitan dio baštine, dok tisuće industrijskih lokacija, spo-

menika i muzeja oživljavaju ovo razdoblje zajedničke europske povijesti i pričaju priču o europskoj industrijalizaciji i njezinom kulturnom, društvenom i gospodarskom nasljeđu.

Ruta željezne zavjese – Euro velo 13, certificirana 2019. godine, spaja europsku povijest, kulturu i krajolik, a prateći granice između susjednih zemalja i regija ističe vrijednosti Vijeća Europe u ponovno ujedinjenoj Europi. Ruta je simbol novog zajedničkog paneuropskog iskustva, a u fokusu su joj europske demokratske vrijednosti i stalni međukulturni dijalog preko europskih granica. Ruta prolazi kroz 20 europskih zemalja povezujući mnoge povijesne građevine, spomenike, muzeje i znamenitosti koji podsjećaju na povijest podijeljene Europe. Glavna aktivnost je organiziranje posjeta mladih lokalitetima, osobito putem paketa biciklističkih tura.

Staza željeznog doba Podunavlja prva je kulturna ruta pokrenuta iz Hrvatske, a certificirana je 2021. godine. Ruta se bavi atraktivnim i impozantnim prapovijesnim arheološkim fenomenom, krajolicima željeznog doba koje karakteriziraju monumentalne strukture, kao što su groblja pod tumulima, ravna groblja i visinska utvrđena naselja koja pripadaju razdoblju između 9. i kraja 1. st. pr. Kr. Trenutno mreža rute obuhvaća članove iz 8 zemalja: Austrije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Hrvatske, Mađarske, Njemačke, Slovenije i Rumunjske, a sastoji se od uglednih nacionalnih i regionalnih muzeja, sveučilišta, instituta, ustanova te jedinca lokalne i regionalne samouprave koji istražuju i promoviraju Podunavlje i njegovu arheološku baštinu.

Ćirilometodska ruta je dobila certifikat 2021. godine, a rutom upravlja Udruga Europska kulturna ruta sv. Ćirila i Metoda, koja je 2013. godine osnovana u češkom Zlínu s ciljem stvaranja europske mreže partnera za razvoj ćirilometodskog i ranosrednjovjekovnog

Zagreb, Svečana dodjela certifikata Kulturna ruta Vijeća Europe ruti Staza željeznog doba Podunavlja.

nasljeđa putem projekata međunarodne suradnje na području hodočasničkog i kulturnog turizma. Svojim aktivnostima ruta vrednuje zajedničku europsku kulturnu baštinu u područjima gdje su djelovali i utjecali slavenski misionari sv. Ćiril i Metod. Budući da su utjecali na formiranje i uređenje ranosrednjovjekovnih europskih država, simbolizirajući temeljne vrijednosti europske civilizacije, kao što su obrazovanje, kršćanstvo i dijalog među religijama, kulturama i nacijama, ruta slijedeći njihovo poslanje formira platformu za međukulturni dijalog, međusobno poštovanje, društvenu koheziju i razumijevanje postignuto kroz kulturu, turizam i umjetnost.

Europska ruta bajki jedna je od mlađih ruta, certificirana 2022. godine. Ruta je prigodno pokrenuta u talijanskom mjestu Collodi, u kojem je živio Carlo Collodi, autor bajke Pinokijeve avanture. Rutom se razvija novi tip kulturnog i doživljajnog turizma s emocijama i maštom u središtu putovanja. Ruta se temelji na istraživanju autora, priča, usmene predaje, mjesta koja su udomila likove te omogućuje razmatranje specifične kulture bajki u široj europskoj perspektivi. U Hrvatskoj su se ruti dosad priključili Ivanina kuća bajke u Ogulinu i Udruga Val kulture iz Zagreba.

Rutu ženskih pisaca pokrenula je Međunarodna zaklada Forum slavenskih kultura u Ljubljani, a certifikat je dobila 2022. godine. Dosad je u rutu uključeno 7 država, među kojima je Hrvatska zastupljena s Ivaninom kućom bajke u Ogulinu, Centrom za ženske studije i institucijom Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke u Zagrebu. Ruta otkriva život i stvaralaštvo spisateljica na prijelazu 19. u 20. stoljeće, u vrijeme kada su žene sve više počele ulaziti u kulturni, umjetnički i društveni život i njihov se glas više nije mogao ignorirati. Ruta povezuje simboličke i fizičke točke njihovih života i vodi posjetitelje kroz stvarne i imaginarne prostore otkrivajući njihove životne priče, književno stvaralaštvo, jezičnu raznolikost i njihovu društvenu borbu za jednakost i ljudska prava. Kroz različite aktivnosti ruta povećava vidljivost spisateljica ističući njihovu važnost i ugled u europskoj kulturi te pridonosi međukulturnom dijalogu i uzdiže jezičnu raznolikost, slobodu izražavanja i ljudska prava.

Transromanika – ruta romaničke europske baštine certificirana je od 2007. godine i ima razgranatu mrežu u 10 zemalja, s upravom u njemačkom gradu Magdeburgu. Ruti se 2023. godine pridružio Centar za kulturu Čazma s crkvom sv. Marije Magdalene kao prvim hrvatskim lokalitetom na toj ruti koji se upravo putem ovoga projekta ističe i prepoznaje kao dio europske romaničke kulturne baštine. Ruta putem inovativnih aktivnosti promiče romaničko kulturno nasljeđe.

Ruta keramike certificirana je 2012. godine i danas je prisutna u 15 europskih država. Ruta je pokrenuta u talijanskom gradu Faenza, poznatom po dugoj tradiciji proizvodnje majolike. Cilj rute je učiniti europsku keramičku baštinu pristupačnijom promicanjem dinamične slike ove baštine, kako fizičke –kroz kulinarstvo, umjetnost, medicinu, arhitekturu tako i nematerijalne – edukacijom i prezentacijom znanja i vještina potrebnih za njezinu proizvodnju. Turistička zajednica grada Petrinje, grada s višestoljetnom tradicijom lončarstva koji uspješno čuva svoj kulturni identitet očuvanjem i promocijom tradicijskog i suvremenog korištenja svojim prirodnim resursom – glinom, priključila se ruti 2023. godine.

Santiago de Compostela je prva ruta koju je certificiralo Vijeće Europe, a Hrvatska je 2013. godine učlanjenjem turističkih zajednica gradova Pule i Šibenika te Grada Dubrovnika postala dio rute. Put svetog Jakova jedno je od najvažnijih kršćanskih hodočašća od 11. st. Razgranata mreža putova za Santiago de Compostelu stvorila je bogatu materijalnu i nematerijalnu baštinu kojom se putnici i dalje mogu koristiti i koja pruža intenzivno iskustvo povezivanja, zajedništva, spoznaje. Zbog iznimne važnosti UNESCO je 1993. godine španjolski i francuski dio puta za Santiago upisao na Listu svjetske baštine.

Europska ruta povijesnih ljekarni certifikat je dobila 2024. godine i već sada broji članove u 11 država. Rutu je na Sveučilištu Valencija pokrenula Udruga Aromas itinerarum salutis, čije je osnovno poslanje omogućiti posjetiteljima otkrivanje povijesti farmacije i medicinsko-farmakoloških znanja te tradicionalne prakse vezane uz ljekovito bilje, ističući pritom kako su oni sastavni dio naše povijesti i baštine ključni za zdravlje Europljana. Hrvatska je u rutu uključena već u tijeku pripreme za certificiranje, a aktivni član je JGL Muzej farmacije u Rijeci. Pripadnošću ruti Hrvatska ima priliku istaknuti svoje bogato kulturno nasljeđe kao država s jednom od najstarijih ljekarni u Europi.